

ANEXA 1

Recomandarea 15 (2001) privind Predarea istoriei în Europa în secolul 21

Adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 31 Octombrie 2001 cu prilejul celei de a 771 reuniuni a adjuncților de miniștri Comitetul de Miniștri, în conformitate cu articolul 15, alineatul b al Statutului Consiliului Europei;

Având în vedere că scopul activității Consiliului Europei este de a realiza o mai strânsă colaborare între membrii săi;

Având în vedere Convenția Culturală Europeană, semnată la Paris la 19 decembrie 1954, care cheamă statele semnatare să încurajeze studiul istoriei și al civilizației altor popoare și să susțină astfel de studii pe teritoriul altor state;

Având în vedere hotărârile reuniunilor de la Viena (1993) și Strasburg (1997), în care șefii de state și guverne din Europa:

- și-au exprimat dorința de a transforma Consiliul Europei într-o instituție capabilă să poată face față cu succes provocărilor secolului 21;
- au susținut necesitatea realizării unei înțelegeri reciproce și a unei încrederi mai profunde între popoare, în special prin realizarea unui curriculum de istorie care să elimine prejudecățile și stereotipurile și să sublinieze rolul influenței reciproce pozitive între diferite țări, religii și idei în cadrul dezvoltării istorice a Europei;
- au insistat asupra dimensiunilor transformărilor din domeniul educației și culturii, ale marilor provocări din Europa de mâine;

Susținând că falsificarea ideologică și manipularea istoriei sunt incompatibile cu principiile fundamentale ale activității Consiliului Europei, așa cum sunt prevăzute în Statutul acestei organizații;

Având în vedere recomandările Adunării Parlamentare cu privire la dimensiunea europeană a educației (Recomandarea 1111/1989) și cea privind istoria și învățarea istoriei în Europa (Recomandarea 1283/1996);

Având în vedere Rezoluția No.1, adoptată la Sesiunea a 19-a a Conferinței Miniștrilor Educației din Europa cu privire la curente și marile probleme contemporane ale educației în Europa (Kristiansand, Norvegia, 1997) și concluziile și hotărârile celei de a 20-a Sesiuni a Conferinței Miniștrilor Educației din Europa cu privire la Proiectul „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” (Cracovia, Polonia, 2000);

Având în vedere declarația adoptată de către Conferința Miniștrilor Educației din Sud-Estul Europei (Strasburg, 1999), în care se recomandă organizarea de activități cu

caracter practic care pot avea loc în cadrul programelor în care Consiliul Europei are o experiență de lungă durată și recunoscută pe plan internațional, inclusiv predarea istoriei;

Având în vedere declarația adoptată de către Conferința Regională a Miniștrilor Educației din țările din zona Caucazului (Tbilisi, Georgia, 2000);

Având în vedere Recomandarea No.R (98) 5 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre privind educația în ceea ce privește păstrarea moștenirii istorice, prin care Miniștrii insistă asupra activităților cu caracter educațional în domeniul menținerii patrimoniului istoric și care dau sens unei mai bune cunoașteri în viitor a trecutului;

Având în vedere Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei No. (98) 4 cu privire la Proiectul itinerariilor culturale;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 1 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la întărirea cooperării transfrontaliere între comunitățile sau autoritățile locale în plan cultural și în care Miniștrii afirmă că activitățile cu caracter transfrontalier pot ajuta pe tineri să dobândească o viziune care să depășească frontierele și să înțeleagă diversitatea tradițiilor culturale și istorice ale popoarelor;

Luând în considerare rezoluțiile adoptate la a 5-a Conferință a Miniștrilor Culturii din Europa (Portoroz, Slovenia, 2001) în care Miniștrii reafirmă faptul că studiul istoriei trebuie să aibă la bază cunoașterea și explicarea patrimoniului cultural și că aceasta ar trebui să pună în lumină originea diversă a naturii moștenirii culturale;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 13 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la o politică europeană în ceea ce privește accesul la arhive, în care Miniștrii, luând în discuție interesul crescând al publicului larg pentru istorie și faptul că o mai bună înțelegere a istoriei recente a Europei poate contribui la prevenirea conflictelor, cheamă la adoptarea unei politici europene a accesului la arhive, bazată pe principii compatibile cu valorile democratice;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 13 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la o politică față de „apologia urii”, în care cea din urmă este definită drept totalitatea formelor de manifestare care contribuie sau răspândesc, incită, promovează sau falsifică ura rasială, xenofobia sau antisemitismul și în care este precizat faptul că impactul unui astfel de discurs este și mai dăunător atunci când este diseminat prin intermediul presei;

Având în vedere activitatea Consiliului Europei în ceea ce privește predarea istoriei, care are la bază ideea de reconciliere și influențele reciproce pozitive între popoare, ca de exemplu cele din perioada postbelică și care are drept obiectiv principal înlăturarea din manualele de istorie a stereotipurilor și a prejudecăților și activitatea din cadrul Proiectului „Istoria în Noua Europă” și Programul „Studiul istoriei și Noua

inițiativă a Secretarului General (al Consiliului Europei - n.tr.)" care oferă sprijin republicilor din fosta URSS în ceea ce privește îmbunătățirea metodologiei de predare a istoriei, producerea de manuale și în consecință, pregătirea profesorilor;

Luând în considerare rezultatele Proiectului privind „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” și toate materialele didactice prezentate cu prilejul Conferinței finale „Secolul 20: Priviri încrucișate” care s-a desfășurat în mod simbolic la Muzeul de Istorie al Republicii Federale Germania (Haus der Geschichte, Bonn, Germania, 2001);

Având în vedere că Proiectul „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” a determinat, între altele:

- un progres remarcabil în ceea ce privește elaborarea unei concepții pluraliste și tolerante asupra istoriei, în special, prin stimularea cercetării individuale și a capacităților de analiză istorică;
- inovații în domeniul educației prin utilizarea deopotrivă a noilor tehnologii ale informației și a unor noi materiale didactice auxiliare;
- identificarea de noi modalități de abordare deschisă a problemelor fundamentale ale istoriei secolului 20.

Recomandă ca guvernele Statelor Membre, respectând prevederile constituționale, situațiile la nivel național sau local și sistemele de educație din fiecare țară:

- să urmeze principiile expuse în Anexa la această Recomandare, avându-se în vedere reformele în curs sau viitoare în ceea ce privește atât predarea istoriei cât și pregătirea profesorilor de istorie;
- să asigure, pe baza prevederilor cu caracter național, regional sau local, condițiile necesare pentru ca publicul iubitor de istorie sau instituțiile interesate din fiecare țară să fie informați în legătură cu principiile expuse în Recomandarea de față, cu trimitere la documentele menționate aici și, în special, la materialele didactice auxiliare elaborate în cadrul Proiectului „Predarea și învățarea istoriei europene în secolul 20”;
- să continue activitățile privind predarea istoriei pe baza unor planuri de măsuri ce urmează să fie adoptate, în vederea întăririi climatului de încredere și de toleranță din interiorul și în relațiile dintre state pentru a face față provocărilor secolului 21;
- să adopte o viziune integrată a istoriei, utilizând celelalte proiecte ale Consiliului Europei și, în special, pe cel privind „Educația pentru o cetățenie democratică” și pe cele cu privire la protecția patrimoniului istoric;

Roagă pe Secretarul General al Consiliului Europei să aducă această Recomandare în atenția acelor state care sunt părți semnatare ale Convenției Culturale Europene, dar nu sunt membri ai Consiliului Europei.

Anexă la Recomandarea No. 15 (2001)

1. Scopurile predării istoriei în secolul 21

Predarea istoriei într-o Europă democratică ar trebui:

- să ocupe un loc central în educația unor cetățeni responsabili și implicați activ în viața politică și în cultivarea respectului pentru diferențele între popoare, fiind bazată pe afirmarea identității naționale și a principiilor toleranței;
- să fie un factor decisiv în reconcilierea, cunoașterea, înțelegerea și respectul reciproc între popoare;
- să joace un rol vital în promovarea valorilor fundamentale, precum: toleranța, înțelegerea reciprocă, drepturile omului și democrația;
- să fie o componentă fundamentală a construcției europene liber consimțite pe baza moștenirii istorice și culturale comune, îmbogățită prin diversitate și care conține neori chiar și aspecte conflictuale și dramatice;
- să fie o parte a politicii educaționale care joacă un rol important în progresul tinerei generații, cu trimitere directă la participarea sa activă la construcția Europei, ca și la evoluția pașnică a societății umane într-o perspectivă globală, în spiritul înțelegerii și a respectului reciproc;
- să facă posibilă la elevi dezvoltarea capacității intelectuale de a analiza și a interpreta informația istorică în mod critic și responsabil, pe calea dialogului, prin aflarea dovezilor istorice și prin dezbateră deschisă, care să aibă la bază perspectivele multiple asupra istoriei, cu precădere în ceea ce privește aspectele controversate și sensibile;
- să permită cetățenilor Europei să își formeze și să își afirme propria identitate individuală și colectivă prin cunoașterea moștenirii istorice comune în aspectele sale locale, regionale, naționale, europene și globale;
- să fie un instrument pentru prevenirea crimelor împotriva umanității.

2. Manipularea istoriei

Predarea istoriei nu trebuie să fie un instrument de manipulare în scop ideologic, de propagandă sau să fie utilizată pentru promovarea ideilor intoleranței, a celor ultranaționaliste, xenofobe sau a antisemitismului.

Cercetarea istoriei și istoria ca obiect de învățământ nu pot fi compatibile, în nici un fel cu valorile fundamentale și cu statutele Consiliului Europei dacă acestea încurajează manipularea istoriei, mai ales prin:

- falsificarea sau crearea de dovezi istorice, statistici contrafăcute, imagini falsificate etc;
- insistența asupra unui eveniment pentru a justifica sau ascunde un altul;
- distorsionarea trecutului în scopuri de propagandă;
- o viziune excesiv de naționalistă asupra trecutului care poate crea deosebirea între „noi” și „ei”;
- folosirea excesivă a unor documente istorice;
- negarea unor fapte istorice;
- omiterea unor fapte istorice.

3. Dimensiunea europeană în predarea istoriei

Deoarece construcția Europei este deopotrivă expresia liber consimțită a locuitorilor săi înșiși și o realitate istorică, ar fi bine ca:

- să se continue cu prezentarea relațiilor istorice la nivel local, regional, național și european;
- să fie încurajată studierea acelor perioade și evenimente cu o dimensiune evident europeană, în special evenimentele istorice sau culturale și acele tendințe care contribuie la formarea conștiinței europene;
- să se utilizeze fiecare mijloc posibil, în special mijloacele de informare modernă, pentru a promova cooperarea și schimbul între școli pe teme privind istoria Europei,
- să se dezvolte interesul elevilor cu privire la istoria altor state europene;
- să se introducă sau să dezvolte studiul despre însăși procesul construcției europene.

Ar fi foarte potrivit să fie promovată dimensiunea europeană în predarea istoriei într-o Europă lărgită, democratică și pașnică prin:

- utilizarea, atât în ceea ce privește conținuturile cât și metodologia de lucru, a rezultatelor activității din cadrul proiectului privind „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” coordonat de către Consiliul de Cooperare Culturală;
- insistența asupra programelor Consiliului Europei în vederea dezvoltării conștiinței comunitare și asupra celor ce privesc moștenirea culturală europeană;
- diseminarea cât mai pe larg a materialelor didactice produse în cadrul proiectului „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” prin utilizarea corespunzătoare a tehnologiilor informației și comunicării;
- sporirea asistenței pentru pregătirea noilor programe de istorie și a standardelor predării istoriei, inclusiv prin redactarea de manuale, în special în Federația Rusă, statele din Caucaz, Europa de Sud-Est și în regiunea Mării Negre;
- utilizarea Programului Consiliului Europei de formare continuă a personalului didactic în vederea sprijinirii profesorilor pentru a utiliza noile lor cunoștințe într-un context european, care să le permită să compare păreri și experiențe istorice.

4. Conținutul programelor de istorie

Cu toate că studiul istoriei ar trebui să evite strângerea de informații strict cu caracter enciclopedic, acesta trebuie să cuprindă, nici mai mult, nici mai puțin decât următoarele:

- cultivarea la elevi, atunci când programele de istorie sunt redactate, a sentimentului de cunoaștere a dimensiunii europene, care este însă deschisă către restul lumii;
- dezvoltarea capacităților critice ale elevilor, a abilității lor de a gândi pentru ei înșiși, de a manifesta obiectivitate și rezistență la manipulare;
- evenimentele și momentele care au marcat istoria Europei prin anumite perioade și fapte, studiate la nivel local, național, european, global;

- studiul fiecărei dimensiuni a istoriei europene, nu doar cea politică, ci și cea economică, socială și culturală;
- dezvoltarea curiozității și a spiritului de cercetare, în special prin utilizarea metodelor de investigație în ceea ce privește moștenirea istorică, o zonă care poate stimula influențele interculturale;
- eliminarea prejudecăților și stereotipurilor, prin punerea în evidență în cadrul programelor de istorie a influențelor reciproce între diferite țări, regiuni și școli de gândire într-o perioadă de dezvoltare istorică determinată;
- studiul critic al formelor de manipulare a istoriei, indiferent dacă acesta pornește de la negarea faptelor istorice, falsificarea, omisiunea, ignoranță sau redefinirea scopurilor ideologice;
- studiul evenimentelor controversate și sensibile prin luarea în discuție a diferitelor fapte, opinii și puncte de vedere ca și a cercetării cu privire la adevărul istoric.

5. Metode de învățare

Utilizarea surselor

Faptele istorice pot fi prezentate, folosindu-se cea mai mare varietate de tipuri de materiale didactice și acestea pot fi însușite printr-o abordare critică și analitică, în special prin intermediul:

- arhivelor, deschise publicului, în special în statele din Centrul și Sud-Estul Europei, care acum asigură, ca niciodată în trecut, accesul la documentele istorice autentice;
- filmelor de ficțiune și documentare și a producțiilor din domeniul audiovizualului;
- materialelor obținute grație tehnologiei informației, care trebuie studiate în grup și individual și, în care caz, profesorul joacă un rol central;
- tuturor tipurilor de muzee care funcționează în Europa din secolul 20 și a locurilor cu valoare de simbol, care permit înțelegerea mai bună de către elevi a evenimentelor recente, în special din viața de toate zilele;
- istoriei orale, cu ajutorul căreia mărturia scrisă cu privire la evenimentele recente poate deveni istorie vie pentru tânăra generație și care poate oferi puncte de vedere și perspective ale acelor care au fost „uitați” din „izvoarele istorice”.

Cercetarea individuală

Elevii ar trebui să fie încurajați să procedeze la cercetări individuale, în funcție de nivelul lor de cunoaștere și de cadrul general al învățării, încurajându-se totodată, în acest fel, curiozitatea și inițiativa lor în ceea ce privește strângerea de informații și capacitatea lor de a identifica principalele evenimente istorice.

Cercetarea de grup

Ar trebui încurajate grupurile de elevi, clasele și școlile pentru a se angaja în proiecte de cercetare sau în folosirea metodelor active, pentru a crea astfel condițiile pentru dialog și pentru un schimb de idei deschis și tolerant.

Abordarea inter - și multidisciplinară

Studierea istoriei ar trebui să aibă întotdeauna la bază o abordare inter- și multidisciplinară punând în valoare legăturile cu alte obiecte de învățământ din cadrul curriculumului, ca de exemplu literatura, geografia, științele sociale, filosofia, artele și științele.

Abordarea dintr-o viziune internațională și transfrontalieră

Ar trebui încurajată în funcție de împrejurări, realizarea unor proiecte internaționale și transfrontaliere, care să aibă la bază studiul unei teme comune, o viziune comparativă sau o sarcină de lucru comună în câteva școli din diferite țări, ceea ce ar avea avantajul că ar lua în considerare pe deplin posibilitățile deschise de utilizarea tehnologiei informației și de stabilirea schimburilor și legăturilor între școli.

6. Invățarea și aducerea aminte

Nelăudând realizările secolului 20, precum folosirea științei în scopuri pașnice, în vederea asigurării unor condiții mai bune de viață și răspândirea democrației și a drepturilor omului, ar trebui întreprins tot ceea ce este necesar în sfera educației pentru a se preveni repetarea sau negarea unor evenimente înspăimântătoare ale acestui secol, precum Holocaustul, genocidele și alte crime contra umanității, purificarea etnică și masivele violări ale drepturilor omului și ale valorilor fundamentale pe care le susține Consiliul European. Aceasta ar trebui să includă:

- sprijinirea elevilor pentru a le dezvolta cunoașterea asupra unor evenimente - și a cauzelor lor - care au întunecat istoria Europei și a lumii;
- insistența cu privire la studiul ideologiilor care au dus la aceste evenimente și cum putem să facem să prevenim repetarea lor;
- conturarea, dezvoltarea și coordonarea Programului de formare continuă a personalului didactic în statele membre ale Consiliului de Cooperare Culturală;
- facilitarea accesului la informațiile care sunt deja la dispoziția publicului, în special, prin intermediul noii tehnologii a informației și prin constituirea unei rețele moderne de mijloace de învățământ;
- aplicarea și monitorizarea deciziei Miniștrilor Educației, reuniți la Cracovia, în anul 2000, pentru a desemna o zi, care este aleasă în funcție de istoria fiecărei țări, pentru a se comemora Holocaustul și pentru prevenirea crimelor împotriva umanității,

- întărirea sprijinului specific al Consiliului Europei în domeniul educației în ceea ce privește Grupul pentru Cooperare Internațională și Cercetarea și Comemorarea Holocaustului.

7. Formarea inițială și continuă a personalului didactic

Formarea inițială și continuă a personalului didactic ar trebui:

- să permită și să încurajeze pe profesorii de istorie și pe cei care deja profesază să folosească metodele procesuale și reflexive de predare ale istoriei;
- să îi pună la curent pe viitorii profesori de istorie și pe cei care deja profesază în legătură cu cele mai noi rezultate, instrumente și metode în domeniul istoriei, în special acolo unde se simte nevoia utilizării noilor tehnologii ale informației și comunicării;
- să îi învețe pe profesori să folosească manualul;
- să îi învețe pe profesori să folosească discursul academic argumentativ și să-l dezvolte la elevi;
- să îi facă pe profesori să devină conștienți de metodele didactice și care ținând seama de informația factologică, sunt menite să permită elevilor să interpreteze și să analizeze faptele istorice și influența lor asupra prezentului, în diferite contexte, ca de pildă: cel social, geografic, economic;
- să sprijine pe profesori să utilizeze tehnicile de evaluare, care țin cont nu doar de cantitatea de informație memorată de elevi, dar și de activitățile pe care cei din urmă sunt capabili să le desfășoare mulțumită cunoașterii informației, indiferent dacă aceasta implică cercetarea, dezbateră sau analiza problemelor controversate și sensibile;
- să ajute pe elevi să creeze și să dezvolte în clasă situații de învățare interdisciplinare, în colaborare cu profesorii lor;

Deoarece tehnologia informației și comunicării tinde să determine o transformare radicală a rolului profesorului de istorie, este important ca:

- să se desfășoare schimburi școlare, pentru ca profesorii să își dea seama de marea varietate a situațiilor de învățare, ceea ce implică și noul lor rol;
- să fie sprijinită constituirea grupurilor de lucru cu privire la dificultățile profesiei, la ezitățile și îndoelile privind noile roluri asumate;
- să fie realizate bănci de date, care să specifice, nu doar documentele și site-urile web disponibile, ci și valoarea informației ce provine din documentele și site-urile respective.

Pentru atingerea acestor obiective și pentru a stabili un profil specific al profesorului de istorie, ar fi bine ca:

- să se înzestreze centrele de formare ale profesorilor de istorie cu tot ceea ce este necesar pentru menținerea și îmbunătățirea calității procesului de formare și să se dezvolte profesionalismul, dar mai ales să se modifice statutul social al profesorilor de istorie;
- să se acorde o atenție deosebită pentru pregătirea formatorilor profesorilor de istorie, în funcție de principiile prevăzute în această Recomandare;

- să se promoveze cercetarea comparativă cu privire la obiectivele, conținuturile și standardele specifice formării inițiale și continue a profesorilor de istorie și să se promoveze cooperarea între instituții și schimbul de informații necesar pentru reforma procesului de formare inițială și continuă și a pregătirii formatorilor;

- să se identifice și să se stabilească parteneriate între instituțiile implicate activ sau preocupate de formarea profesorilor de istorie, cu precădere instituțiile media, cu un accent deosebit pus pe scopul lor distinct și responsabilitățile specifice.

8. Tehnologiile informației și comunicării

În timp ce principalele critici privesc legislația și respectarea libertății de exprimare ar trebui întreprinse toate măsurile necesare pentru combaterea informației cu caracter rasist, xenofob și revizionist, care circulă pe Internet.

În contextul accesului din ce în ce mai larg al tinerilor la tehnologiile informației și comunicării, atât la școală cât și în afara orelor de curs, este foarte important ca metodele și tehnicile de învățare să utilizeze aceste tehnologii deoarece:

- sunt vitale pentru studierea istoriei;
- necesită analiza în amănunt a diversității istorice și un grad ridicat de veridicitate a surselor istorice;
- permite profesorilor și elevilor accesul la sursele istorice originale și la numeroase interpretări multiple;
- lărgeste spectaculos accesul la informația și faptele istorice;
- mărește și facilitează accesul la schimbul de idei și dialog.

Mai mult, ar fi foarte potrivit ca să se realizeze toate condițiile pentru ca profesorii să:

- își ajute elevii să evalueze ei înșiși gradul de veridicitate a surselor de informație și chiar informația;
- să introducă la clasă procedee și tehnici didactice care să încurajeze analiza critică, care acceptă existența unei multitudini de puncte de vedere și care adoptă o abordare interculturală în ceea ce privește interpretarea faptelor istorice;
- să ajute pe elevi să își dezvolte capacitățile de analiză critică și de gândire prin analogie.

Anexa 2

Recomandarea 12 (2002) privind educația pentru cetățenie democratică
Adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 16 Octombrie
2001 cu prilejul celei de a 812-a reuniuni a adjuncților de miniștri

Comitetul de Miniștri, în conformitate cu articolul 15, alineatul b, al Statutului Consiliului Europei;

Având în vedere că scopul activității Consiliului Europei este de a realiza o mai strânsă colaborare între membrii săi și că acest scop poate fi atins, în special, printr-o acțiune comună în domeniul cultural;

Având în vedere Convenția Culturală Europeană, semnată la Paris la 19 decembrie 1954;

Având în vedere importanța deosebită a Convenției pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului și a altor documente ale Consiliului Europei și ale Organizației Națiunilor Unite, care sunt menite să garanteze indivizilor dreptul de a-și exercita drepturile inalienabile într-o societate democratică;

Având în vedere hotărârile celei de a doua reuniuni a șefilor de state și guverne ale Consiliului Europei (Strasbourg, 10 și 11 octombrie 1997), care au exprimat dorința de „a dezvolta educația pentru cetățenie democratică, bazată pe drepturile și responsabilitățile cetățenilor și pe participarea tinerei generații la făurirea societății civile” și au decis să lanseze un plan de acțiune în vederea educației pentru cetățenie democratică;

Având în vedere adoptarea de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, cu ocazia aniversării a 50 de ani de existență ai Consiliului Europei la Budapesta (1999), a Declarației și a programului privind educația cetățenească, bazată pe drepturile și responsabilitățile cetățenilor, la aniversarea a 50 de ani de existență ai Consiliului Europei;

Fiind conștient de creșterea nivelului de apatie politică și civică și de lipsa de încredere în instituțiile democratice, ca și de sporirea numărului de cazuri de corupție, rasism, naționalism, xenofobie, naționalism agresiv, intoleranță față de minorități, discriminare și excludere socială, ceea ce reprezintă mari amenințări la adresa securității, stabilității și evoluției societăților democratice;

Conștient de responsabilitățile ce revin generațiilor prezente și viitoare în menținerea și salvagardarea societăților democratice și de rolul educației în promovarea participării active a tuturor indivizilor la viața politică, civică, socială și culturală;

Având în vedere recomandările celei de a 20-a Conferințe a Miniștrilor Educației din Europa (Cracovia, 2000), unde miniștrii au reafirmat rezultatele și concluziile Proiectului privind Educația pentru Cetățenie Democratică, lansat la a 19-a sesiune a Miniștrilor Educației de la Kristiansand, 1997;

Luând act de faptul că a 20-a sesiune a Miniștrilor Educației din Europa a exprimat dorința pentru a fi redactată o recomandare bazată pe concluziile proiectului mai sus menționate;

Luând în considerare rezultatele și concluziile, raportul conferinței finale, care s-a desfășurat la Strasbourg în septembrie 2000 și proiectul recomandărilor privind educația pentru cetățenie democratică;

Având în vedere atenția deosebită acordată educației pentru cetățenie democratică în cadrul reformelor din domeniul educației, care se desfășoară în cadrul statelor membre ale Consiliului Europei și importanța sa deosebită în cadrul cooperării internaționale pentru pace și stabilitate în câteva state și regiuni din Europa,

1. *Afirmă că:*

- Educația pentru cetățenie democratică joacă un rol fundamental în cadrul activității Consiliului Europei, de promovare a unei societăți libere, tolerante și drepte.
- Educația pentru cetățenie democratică contribuie, în cadrul activităților Consiliului Europei, la apărarea valorilor și principiilor libertății, pluralismului, drepturilor omului și a domniei legii, care sunt fundamentele democrației;

2. *Declară că:*

- Educația pentru cetățenie democratică trebuie să fie întrevăzută ca o activitate educațională formală, non-formală sau informală, incluzând valorile specifice familiei și permițând individului să acționeze în întreaga sa viață ca un cetățean activ și responsabil, respectuos față de ceilalți;
- Educația pentru cetățenie democratică este un factor de coeziune socială, înțelegere reciprocă, dialog intercultural și inter-religios și solidaritate, că educația contribuie la promovarea egalității între femei și bărbați și că încurajează stabilirea unor relații armonioase și pașnice în cadrul comunităților umane și între acestea, ca și apărarea și dezvoltarea societății democratice și a culturii;
- Educația pentru cetățenie democratică, în sensul cel mai larg posibil, trebuie să constituie nucleul reformelor și să contribuie la implementarea politicilor educaționale;
- Educația pentru cetățenie democratică este un factor de inovație în ceea ce privește organizarea și conducerea sistemelor de educație, a curriculumului și a metodelor didactice;

3. *Recomandă guvernelor statelor membre, cu respectul cuvenit față de structurile constituționale și față de situația în plan național sau local și a sistemelor de educație:*

- Să transforme educația pentru o cetățenie democratică într-un obiectiv prioritar al reformelor și a politicilor educaționale;
- Să încurajeze și să sprijine inițiativele care promovează educația pentru cetățenie democratică în interiorul unei comunități etnice sau în relațiile dintre popoare;
- Să fie activ implicate în pregătirea și aplicarea unui An European al Educației Cetățenească, ca o modalitate, prin care să contribuie la păstrarea, dezvoltarea și promovarea culturii democratice la scara întregii Europe;
- Să fie conduse de principiile, care sunt prevăzute în cadrul Anexei la Recomandarea de față și care să fie promovate în reformele educaționale prezente și viitoare;
- Să aducă această Recomandare în atenția forurilor publice sau private interesate din țările lor prin procedurile utilizate la nivel național;

4. *Roagă pe Secretarul General al Consiliului Europei să aducă această Recomandare în atenția acelor state care sunt părți semnatare ale Convenției Culturale Europene, dar nu sunt membri ai Consiliului Europei.*

Anexă la Recomandarea No. 12 (2002)

1. *Principiile de bază cu privire la politicile și reformele privind educația pentru cetățenie democratică*

Formularea și implementarea politicilor educaționale cu privire la educația pentru cetățenie democratică poate fi benefică din perspectiva educației de durată, ceea ce înseamnă că trebuie avute în vedere următoarele:

- Toate componentele și nivelele de educație-primar, general și vocațional secundar, superior sunt dedicate educației adulților;
- Să fie implicate toate instrumentele, instituțiile și organizațiile ce sunt implicate în cadrul educației non-formale;
- Toate modalitățile care contribuie în mod informal la educația pentru cetățenie democratică prin intermediul instituțiilor sociale, în special a familiei și a tuturor organizațiilor, instituțiilor, structurilor aparținând societății civile, care pot include, printre scopurile sale, activitatea de educație și formare (chiar dacă acestea nu constituie obiectivul principal).

Pentru succesul implicării educației pentru cetățenie democratică în activitatea de consolidare a coeziunii sociale și de dezvoltare a unei culturi democratice, ar fi necesar ca:

- Să fie implicați toți factorii publici și privați, oficiali și non-guvernamentali, profesionali sau voluntari în ceea ce privește proiectarea, implementarea și monitorizarea politicilor privind educația pentru cetățenie democratică. De exemplu, un atare parteneriat ar putea lua forma unei instituții cu rol consultativ, care să reprezinte forul responsabil cu implementarea unor atari politici;
- Să se asigure condițiile, ca îndată ce se depășește etapa planificării politicii de educație pentru cetățenie democratică, facilitățile existente și instrumentele de evaluare să fie pregătite pentru a evalua rezultatele, succesele și dificultățile politicilor educaționale;
- Să se asigure condițiile necesare pentru acțiunea tuturor mijloacelor, care să fie adecvate obiectivelor urmărite, prin mobilizarea resurselor necesare, prin mobilizarea sinergiilor și a colaborării între toți factorii de acțiune implicați și prin utilizarea rațională a tehnicilor specifice.

În conformitate cu prevederile Recomandării de față, educația pentru cetățenie democratică constituie un factor de promovare a încrederii și stabilității în Europa, dincolo de hotarele statelor membre. Ca urmare, dimensiunea europeană a educației trebuie să fie un mijloc, dar și o sursă de inspirație pentru formularea politicilor educaționale.

Având în vedere toate acestea, se recomandă:

- Ca fiecare stat membru să își întărească participarea la dezbaterile de la nivel european și internațional privind educația pentru cetățenie democratică, prin constituirea sau consolidarea grupelor de specialiști, cercetători, în vederea unor noi experimente sau dezvoltând educația pentru cetățenie democratică prin „site-urile privind cetățenia”, alcătuirea de resurse educaționale și centre de documentare, de instituții de cercetare și evaluare;
- Ca să se intensifice activitatea în vederea participării tuturor statelor membre la viitoarele activități desfășurate de către Consiliul Europei în acest domeniu, cu precădere în promovarea proiectelor și campaniilor la nivel european.

2. Obiectivele educaționale și conținutul educației pentru cetățenie democratică

Educația pentru cetățenie democratică așa cum este definită în Recomandarea de față acoperă discipline de studiu specifice și variază în ceea ce privește abordările cross-curriculare ale învățării și instituțiile din statele membre, în funcție de tradiția abordărilor din acest domeniu.

De exemplu, ea poate implica educația civică, politică sau privind drepturile omului, ceea ce contribuie plenar la educația pentru cetățenie democratică, fără a acoperi însă în întregime acest domeniu.

Pentru îndeplinirea obiectivelor educației pentru cetățenie democratică, sunt necesare următoarele:

- Să fie încurajate abordările multidisciplinare și acțiunile în care se regăsește deopotrivă educația civică și politică prin predarea istoriei, filosofiei, religiei, limbilor moderne, științelor sociale și a tuturor disciplinelor care cuprind aspecte

de ordin etic, politic, social, cultural sau filosofic, fie în termenii de conținut, fie prin opțiunile și consecințele unei educații democratice.

- Să fie utilizate deopotrivă achizițiile în ceea ce privește cunoașterea, atitudinile, abilitățile, acordând prioritate acelor dintre ele, care reflectă valorile fundamentale ale Consiliului Europei, în special drepturile omului și respectul față de lege;
- Să se acorde atenție achizițiilor în ceea ce privește atitudinile necesare pentru desfășurarea unei activități normale în cadrul societăților multiculturale, care respectă diferențele și care sunt preocupate de păstrarea mediului, care se deteriorează rapid și suferă deseori schimbări greu de perceput.

În acest scop, ar fi foarte bine ca să se implementeze abordările educaționale și metodele didactice, a căror scop este de a-i învăța pe indivizi să trăiască laolaltă într-o societate democratică și să combată naționalismul agresiv, rasismul și intoleranța și să elimine violența și gândirea și comportamentul de tip extremist. Însușirea competențelor de mai jos va contribui la atingerea acestui obiectiv, în special, a abilității de:

- a rezolva conflictele într-o modalitate non-violentă;
- a aduce argumente în apărarea unui punct de vedere;
- a asculta, a înțelege și a interpreta argumentele altor oameni;
- a recunoaște și a accepta deosebirea;
- a face opțiuni, a lua în considerare alternative și a le supune analizei de tip etice;
- a împărți responsabilitățile;
- a stabili relații constructive și ne-agresive;
- a dezvolta o abordare critică și a stabili modele în ceea ce privește conceptele

filosofice, religioase, sociale, politice și culturale, dar în același timp respectând valorile și principiile fundamentale ale Consiliului Europei.

3. Metode de educație privind cetățenia democratică

Cunoașterea, atitudinile, valorile și competențele cheie, așa cum sunt prezentate mai sus, nu pot fi însușite în realitate fără a nu se recurge la diferite metode educative sau abordări specifice unei societăți democratice.

Însușirea lor poate fi încurajată prin:

- Participarea activă a elevilor, studenților, personalului implicat în domeniul educației și a părinților în managementul de tip democratic a situației de învățare, în particular, din cadrul unei instituții de educație;
- Prin promovarea ethosului democratic, prin intermediul metodelor de educație și a cadrului general, constituit de o situație de învățare;
- Promovarea metodelor axate pe învățare, inclusiv a proiectelor pedagogice bazate pe stabilirea unui obiectiv și îndeplinirea sa de o manieră colectivă, chiar dacă aceste proiecte sunt specifice unei clase, unei școli, unei comunități locale, regionale, naționale, europene sau internaționale sau a diferite

organizații ale societății civile, care sunt implicate în educația pentru cetățenie democratică (de exemplu: organizații non-guvernamentale, profesionale);

- Promovarea cercetării de specialitate, a studiului sau a inițiativei particulare în acest domeniu;
- Adoptarea unor abordări de tip educațional, care îmbină strâns teoria și practica;
- Implicarea celor ce învață, în cadrul procesului evaluării individuale sau colective, a ceea ce s-a realizat, făcându-se apel, cu precădere, la metodele mai sus menționate, specifice tehnicii proiectului;
- Încurajarea schimburilor, întâlnirilor și parteneriatelor între elevi, studenți și profesori din diferite unități de învățământ, în vederea îmbunătățirii înțelegerii reciproce între indivizi;
- Promovarea și întărirea educației, utilizarea mai frecventă a abordărilor și a metodelor care îi determină pe elevi și studenți să devină conștienți în societate și care, în ultimă instanță, conduc la instaurarea unui climat de toleranță și de respect, de acceptare a diversității culturale și religioase;
- Apropierea între educația formală, non-formală și informală;
- Punerea bazelor unor parteneriate între școală și familie, comunitate, locul de muncă și media

4. Formarea inițială și continuă a personalului didactic și a formatorilor

Fiecare inițiativă în planul educației impune cu necesitate formarea inițială și continuă a personalului didactic și a formatorilor. Îndeplinirea obiectivelor specifice ale educației pentru cetățenie democratică presupune implicarea activă a tuturor celor interesați (profesori, formatori, consilieri educaționali, lucrători în domeniul media), care îndeplinesc o varietate de roluri și funcțiuni, în funcție de tipurile de activități, ce se desfășoară în cadrul educației formale, non-formale sau informale.

Având în vedere specificul acestor roluri și funcțiuni, se impune să se facă apel la resurse și metode care permit celor ce sunt implicați în domeniul educației să își însușească:

- O înțelegere a dimensiunilor politice, legale, sociale și culturale ale cetățeniei;
- Competențele cheie mai sus menționate.
- Abilitatea de acțiune într-un cadru în care domină interdisciplinaritatea și spiritul de echipă;
- Abilitatea de a realiza un proiect, în care sunt implicate elemente ale pedagogiei interculturale și metode de evaluare specifice educației pentru o cetățenie democratică;
- Abilitatea de a stabili relațiile necesare în cadrul oferit de un mediu social dat;
- O conștientizare a nevoilor din cadrul formării inițiale.

În vederea însușirii cu succes a acestor competențe și abilități, este necesar ca:

- Să se alcătuiască un curriculum referitor la educația pentru cetățenie democratică în cadrul reprezentat de constituirea sistemului de formare inițială și continuă;

- Să fie preluat câștigul provenit din conștientizarea principiilor, obiectivelor și metodelor educației pentru cetățenie democratică, așa cum sunt prezentate în Recomandarea de față, în cadrul programelor de formare inițială și continuă a profesorilor de toate specialitățile;
- Să furnizeze materialele scrise necesare învățării, cu precădere pentru instituțiile de formare a profesorilor;
- Să încurajeze dezvoltarea centrelor de resurse metodologice și de consultanță, care trebuie să fie deschise tuturor celor implicați în educația pentru cetățenie democratică;
- Să fie recunoscut rolul și statutul celor ce lucrează în cadrul non-formal și informal al educației.

5. Rolul media și a noilor tehnologii ale informației

Media și noile tehnologii ale informației joacă un rol vital în societatea contemporană. Acestea sunt instrumente de educație puternice, ale căror potențial nu a fost încă suficient cercetat sau testat.

În ceea ce privește educația pentru cetățenie democratică ar fi necesar ca:

- Să se dezvolte educația în domeniul media și a noilor tehnologii ale informației;
- Recomandările conținute în Declarația cu privire la politica europeană în domeniul noilor tehnologii ale informației, adoptată de către Comitetul de Miniștri la a 104-a sesiune a sa (Budapesta, mai 1999), cu privire la asigurarea accesului la aceste tehnologii și la protejarea drepturilor și libertăților omului, să fie respectate;
- Să fie încurajate experimentele în plan educațional și inovațiile facilitate de noile tehnologii ale informației, cu precădere în domeniul educației pentru cetățenie democratică;
- Să fie încurajată mass-media, care ar trebui să contribuie la promovarea educației pentru cetățenie democratică.